

Uta Blohm¹

Interjú Martin Millerrel

Martin Miller pszichoterapeuta, Zürichben született, ma is ott él. Anyjáról, Alice Millerről, írott életrajza *A tehetséges gyermek igazi drámája* címmel 2013-ban jelent meg német nyelven. Az interjú eredetileg a könyv tartalmát kívánta hozzáférhetővé tenni az angol nyelvű olvasóközönség számára. Az alábbiakban a szerző által rövidített angol változat fordítását közöljük

Uta Blohm: *Köszönöm, hogy válaszol a kérdésekre. 2013-ban jelent meg a könyv. Mi készítette írásra?*

Martin Miller: Amikor anyám könyve, *A tehetséges gyermek drámája* megjelent, sokan idealizálták őt. Az olvasóktól egyre azt hallottam, „Az anyja biztosan együttérző, nagyszerű ember volt. Önnek csodálatos gyermekkorra lehetett.” Akkoriban nem voltam képes ezt helyre tenni. Valósággal sokkolt, hogyan látja őt könyve tükrében a világ és az, hogy a világ szemében olyannak mutatkozik, amilyenek sohasem láttam. Első ízben ébredtem fájdalmasan tudatára a benne rejlő hasadásnak: a nyilvánosság számára fenntartott kép távol esett a valóságtól. A könyvem abból a vágyból született, hogy előbújjak végre az árnyékból, az árnyékából, ahol mindig is éltem és megmutassam magam. Ezért kell nem csak az olvasó, hanem a magam számára is tisztáznom, ki volt Alice Miller valójában? Ráadásul, pont az ő szellemisége jegyében, meg is van minden jogom, hogy képviseljem a saját nézőpontomat. Ez az egyik legfontosabb ok, hogy a könyvvel helyre tegyek néhány dolgot.

Másodszor, az írással engedélyt adtam magamnak arra, hogy elmeséljem, mit tettek velem, hogy igazságot szolgáltatassak. Mert a külvilág úgy hiszi, a mi családunk példás volt, én pedig véget akarok vetni a látszatnak, elosztatni végre a hazugságot.

A harmadik ok, hogy meg akarom mutatni, mit tesz a háború az emberekkel. Hogy a háborús szülők gyermekei maguk is traumáktól szenvednek, s elmesélni mindenekelőtt azt, milyen destruktív erők jöhetnek létre magukban a túlélőkben, ha saját múltjuk feldolgozatlan marad. Fontos üzenet ez mindannyiunk számára a traumatizált menekültek tömegével szembesülni kénytelen Európában. Tudnunk kell, milyen kihívásokat rejt a helyzet, mert ezeknek az embereknek nem csupán némi támogatásra és integrációra van szükségük. Menedéket kínálunk, de válaszolnunk kell arra a kérdésre is, hogyan kezeljük majd az erőszak elkerülhetetlen megnyilvánulásait.

Sokat foglalkozom Németország helyzetével és látom, mennyi pusztító indulat, düh, kétségbeesés, szomorúság, bánat és fájdalom örökítődik át generációról generációra. Projekciók születnek, arra kényszerítve

---

¹ Uta Blohm integratív pszichoterapeuta. Hannoverben él.

a gyerekeket, hogy sajátjuk helyett szüleik identitását valósítsák meg. Ugyanez a személyes élményem is, s a könyvemmel megpróbáltam elmondani, mit jelent mindez. És persze megmutatni, hogy lehetséges ezzel terápiában dolgozni, lehetséges magunk mögött hagyni a múltat.

UB: *Elmagyarázná, mit ért pontosabban az áldozati identitás fogalma alatt?*

MM: Amit megéltem és amit terapeutaként tapasztaltam az az, hogy az áldozat gyakran lehasítja áldozatisága élménykörét, s helyette inkább az elkövetővel azonosul.

Anyám az elnyomás és kiszolgáltatottság élményvilágát folytatta az apámmal való kapcsolatában, míg apám bennem gyűlölte a zsidókat tovább. Anyám szemében én is náci elnyomónak számítottam, holott a valóságban apám üldözte őt. Apám számára meg csak egy zsidó voltam, egyike azoknak, akiket a háborús években feljelentett, és akiket mélységesen, egész lelkével gyűlölt. Tehettem bármit, olyasmit vetítettek rám, olyan szerepbe kényszerítettek, amihez nem sok közöm volt. Háborús helyzetbe születtem, s túszként tartottak fogva benne. Egyetlen esélyem a túlélésre, anyám nyomán, nekem is a rejtőzködés volt. Könyvem a rejtőzködés végét jelenti, azt hogy immár Martin Millerként élem a saját életemet, félelem nélkül.

UB: *Több dologra is utalt anyja élettörténetéből. Hogy érthetőbb legyen, mesélne egy kicsit többet róla?*

MM: Ortodox zsidó családból származik. Nagypapja, a családfő, rabbi és sikeres üzletember. Apja szintén ortodox volt, de ő nem vitte sokra. Anyámat a szüleivel, a nagyszüleivel és a húgával együtt a petrikói (Pietkrów) gettóba deportálták (..... néhányukat agyonlőtték ....). Ahogy a Jad Vashemnél² megtudtam, a nagyapát, Abraham Englarde-t, nem sokkal később Treblinkába került és gázkamrába küldték. Anyám azonnal elrejtőzött, s amint szerzett egy hamis útlevelet, elhagyta a gettót. Varsóba ment (...) a város árja részében húzódott meg. El kellett hagynia az apját, akinek ortodox zsidóként, a gettón kívül, nem lett volna esélye a túlélésre. Csak jiddisül tudott, lengyelül nem, azonnal agyonlőtték volna. Megromlott egészsége miatt nem sokára meghalt.

Anyám lengyelül beszélt, lengyelnek látszott, ismerte a lengyel szokásokat, de elkapta egy gestapós, amikor lakást keresett magának. Ettől kezdve egészen a háború végéig, amikor sikerül testvérével a város orosz felügyelet alatti részébe szöknie, a férfi kezei között élt. Jószerével sosem említette a háborút, titokként kezelte, aztán egyszer annyit mondott, hogy ennek a férfinak a neve, Andreas Miller, megegyezik az apám nevével. Annyira sokkolt a dolog, hogy képtelen voltam bármit is reagálni. Soha, még csak rá sem kérdeztem. Csak a könyvhöz végzett kutatómunka során, ahogy kezdtem módszeresebben végiggondolni a dolgokat, csak akkor tudatosult bennem, hogy az az Andreas Miller, az tényleg az én apám. Gyermekkori emlékeimből és az anyámmal szerzett későbbi tapasztalatokból összerakva túlélése történetét, úgy hiszem, hogy afféle kápóként működött együtt vele. Apám volt a gestapós főnök, ő vadászott a zsidókra, anyám pedig hitvesként élt vele azért, hogy életben maradhasson. Együttműködött és figyelt. Így tudom rekonstruálni.

Valahányszor apám, antiszemita gyűlölettől hajtva rám vetette magát, azzá a zsidóvá lettem számára, akit üldözhetett. Brutálisan bántalmazott és megalázott egész életemben, csaknem halálra vert, anyám pedig nézte. Sosem szólt, soha nem próbált mellém állni. Ezért volt olyan elképesztő számomra, hogy nyilvánosan elítélte a gyermekek elleni erőszakot és kegyetlenséget. Gyakran neki szegeztem a kérdést: „Miért nem védtél meg

---

² A Holokauszt áldozatainak és hőseinek jeruzsálemi emlékhelye

soha ettől a seggfejtől?” Ugyanazt tette, mint a háborúban, soha nem próbált segíteni senkin. Néma maradt, figyelt. Szóval, egy igazi Holokauszthelyzetbe születtem bele. Hogy ne érthessem, mi zajlik körülöttem, a szüleim egymás között lengyelül beszéltek, amit nekem nem volt szabad megtanulnom. Úgyhogy sosem tudtam, miről beszélnek éppen. Kizártak mindenből. Nem tanultam sem a zsidó, sem a lengyel kultúráról, csak a magam mesterkéltséget és erőltetett „svájcisága” maradt. Idegen voltam a saját családomban, anélkül, hogy legalább az okát megérthettem volna. Azt mondták, nem könnyű Svájcban emigránsnak lenni, de persze nem ez volt az igazság.

Apám élete végéig kegyetlen volt velem. Valamiféle undorral kezelte. Úgyhogy, amikor a zsidó örökségem felől kérdezek, nem mondhatok mást, minthogy nem ismerek olyat. Valahányszor hallgatom a nekem címzett jó kívánságokat a zsidó újév alkalmából³, elcsodálkozom, miről is szól ez az egész. Amikor azt hallom, hogy zsidókat üldöznek és gyilkolnak meg Franciaországban, az személyesen érint. Mert itt van nekünk Svájcban az aranykészlet egész problematikus valósága, s ez, az újjáéledő antiszemitizmussal együtt, most már engem is megrémít. Én is üldözve érzem magam. Az ünnepeken és a fesztiválokon túl, a zsidó kultúra idegen marad a számomra. Még ha a kutatómunkám során, az unokatestvéremmel beszélgetve ráeszméltem is, hogy van zsidó kulturális örökségem. Hiába, megsemmisült a háború során.

Elszomorít, mi mindent pusztítottak el a náciak. De aztán olvasni kezdem Charles Lewinsky nagyszerű regényét⁴, ami bemutatja a svájci zsidóság kultúráját generációkon keresztül, és mélyen megérint. Valahogy zsidónak kezdem érezni magamat tőle. Életemben először köteléket érzek a zsidó életvilággal. Hogy élünk, miként működünk? Közöm lett hozzá. De nem tudok zsidóvá válni, vallási előírások szellemében élni, ez már nem lehetséges számomra. A hiánynak ezzel a tudatával kell élni, amit nem tudok meg nem történné tenni. De fontos, hogy legalább tudjak róla.

Meg kellett tanulnom túlélni, ahogy anyám is tette. A legszörnyűbb az marad, ahogy a szüleim minden lehetséges eszközzel titkolni próbálták előlem a valóságot. Az egész dolog erről szól, az igazság felkutatásáról, a saját életrajzomért folytatott küzdelemről, s az enyhülésről, amit e fájdalmas és szomorú folyamat kínál. Mindez megerősít a terapeutaként több mint három évtized alatt szerzett tapasztalataim érvényességében. Megmutatja, milyen fontos is a gyógyító munka. Az igazság segít eligazodni, tudni, ki vagy, s hányadán állsz. Tengernyi régóta cipelt kérdés találhat válaszra. Ennek a felszabadító élményét szeretném továbbadni terapeutaként, előadóként, interjú alanyként egyaránt. Azt szeretném tanítani, hogy ne félj megérteni az élettörténeted, ne félj az igazságotól. Ez a legfontosabb.

UB: *De Ön kutatásai során, nem pedig terápiában jutott el élettörténete megismeréséhez, nem?*

MM: Az elmúlt negyven évben tizennégyszer fogtam terápiába. Kudarcba fulladt valamennyi, mert egyetlen terapeutának sem volt az igazságomhoz elég bátorsága. Anyám árnyéka mindenhová elkísért. Évtizedekig fontos, befolyásossal bíró alakja volt a terápia világának, tartottak tőle, hogy kiderül, kezelőként az én oldalamon állnak. Az egzisztenciájukat féltették valamennyien. Félték, hogy anyám célba veszi és meghurcolja őket, nyilvánosan megszégyenülhetnek, vagy bíróság előtt találják magukat.

UB: *A német vagy a svájci terápiás közege utal?*

---

³ Rós Hásána, a zsidó újév kezdete

⁴ Melnitz (London, Atlantic Books 2015)

MM: Mindkettőre. Anyám engem is azzal fenyegetett, hogy ismertségét és befolyását mozgósítja ellenem. A zsarolása nélkül sosem próbáltam volna meg a Stettbacher-féle terápiát. Kezdetből tiltakoztam, nem akartam menni. Elleneztem.

UB: *Elmondaná, ki volt ez a Stettbacher?*

MM: (...) Ha olvasta anyám könyveit, észrevehette, hogy az első kettőben a „trauma” szó elő sem fordul. Amikor terapeutaként kezdtem dolgozni, képzésben voltam Jan Bastiaans-sal, akivel anyámtól függetlenül találkoztam. Ő volt az első trauma-terapeuta a világon. Koncentrációs táborok túlélőivel foglalkozott, időnként LSD-ét is használva. Dolgoztam vele és beszámoltam róla anyámnak. Nagyon érdekelt a traumatizált emberek viselkedése. Úgyhogy mesélni kezdtem neki, miként lehetséges az élettörténet hordozta nyomokból rekonstruálni a gyermekkori traumát, a szülők bánásmódját. Megosztottam vele és már meg is voltam fosztva. Több mint harminc éve történt, s akkoriban észre sem vettem. Ő, noha voltak terápiás tapasztalatai, nem terapeutaként dolgozott. Én voltam a terapeuta. Én beszéltem neki arról, hogyan dolgozom. Ő pedig fogta az egészet, részletesen leírta és sajátjaként adta el a *Thou Shalt Not Remember* című könyvében. Sosem bátorított, hogy publikáljak, és soha nem ismerte el, honnan vette az egészet. Előttem sem. Kisajátította, nekem pedig harcolnom kellett, hogy a saját utamon járjak.

Ebben a küzdelmes időszakban ismerkedett meg anyám Stettbacherral, s ahogy közel kerültek egymáshoz, hirtelen kísértetiesen hasonló helyzetben találtam magam, mint annak idején apámmal. Anyám félt, hogy rájövök, miket követett el. Ismeri a trükköt, amikor kirabolnak valakit, de elhítetik vele, hogy valójában semmi sem történt? Na, így váltam én is egyszerre áldozatból elkövetővé. Hirtelen képzetlen amatőr lettem, akinek fogalma sincs a dolgokról, s ezért terápiába kell járnia. Egyre csak kérdezgetett: „Hogy dolgozhatsz így, megfelelő képzettség nélkül?” És így tovább, megállás nélkül. Így kezdődött.

1983-ban váratlanul levelet kaptam Stettbachertől. Közölte velem, hogy anyám foglalt nála egy helyet a nevemben. „Nem szóltál”, vontam kérdőre anyámat, „én pedig nem emlékszem, hogy kértél volna”, ő erre azt felelte, hogy „végre tehetek valamit szeretetből érted, tudom, hogy kisgyermekként sokat szenvedtél, de most segíthetek orvosolni”. „Csakhogy én ezt nem akarom”, feleltem, és ezt közöltem Stettbacherrel is telefonon. Megmondtam anyámnak, hogy nem megyek ehhez a szélhámoshoz terápiába. Harcolni kezdtünk. Azzal vádolt, hogy én vagyok szélhámos és megszakította velem a kapcsolatot.

1995-ben aztán megtudtam, hogy Stettbacher valójában lámpakereskedő volt, nem terapeuta. Szóval egy bűnöző. Anyám támogatta, olyannyira, hogy még négerként is dolgozott neki. Stettbacher nem tudott írni. Kiadott egy könyvet a szenvedésben fellelhető jelentésről. Biztos vagyok benne, hogy anyám írta a férfi neve alatt. Ő ebben nagyon jó volt.

Képzeld csak el a helyzetet. Stettbacher ellenem van. Aztán amikor 1995-ben elváltam, a gödör fenekére zuhantam, anyám előállt vele: „Látod, azért vagy ilyen rosszul, mert elutasítod ezt a terápiát.” Én meg újra: „Akkor sem akarok hozzá járni.” Végül azt mondta: „Ha tovább makacskodsz, nyilvánosan megszégyenítelek, lehetetlenné teszek, soha többé nem dolgozhatsz. Csaló vagy.” Megzsarolt. Egy időre abba kellett hagynom a munkát, legalábbis hivatalosan. Illegálisan dolgoztam, titokban, mert pénzt kellett keresnem. Állandó félelemben éltem.

Mindennek tetejében volt egy terapeutám, aki Stettbacher tanítványa volt. Magnóra vette az üléseinket. Én is meghallgattam, de arról nem tudtam, hogy minden ülésről másolatot készít és elküldi Stettbachernek, aki azután továbbítja anyámnak. Így próbáltak kontrollálni. Akkor jöttem rá, amikor anyám egyszer megkérdezte: „Mit gondolsz, mit művelsz? Barátnőd van? Ki ez a nő?” El tudja képzelni? Elmúltam negyven. Olyan volt,

mint valami szekta. Meg akartak semmisíteni. Rákérdeztem, „Honnan tudod? Honnan tudod, mi hangzik el az üléseken?” Így derült ki az egész. Durván támadtak, én pedig csapdába estem. Csak 95-ben tudtam kitörni belőle. Anyám ellen fordultam és Stettbachernek nem maradt esélye.

Lelepleztem anyámat, s egyúttal kértem, hogy kárpótoljon. Csaknem megöltem magam. Fizess vagy tedd jóvá a kárt, amit okoztál. Mintha egy szekta áldozata lettem volna. Nem is nehéz ma már megértenem őket. A szégyen a lényeg. Évekbe telik feldolgozni a traumát. Annyira durva. Úgyhogy amikor hallom a kelet-német híreket arról, hogyan figyeltek meg, hogyan árultak el embereket, együtt tudok érezni velük. Anyám minden szabályt megszegett, amihez egy valamire való terapeutának tartania kell magát. Meg is ölhettem volna magam. Mégis, ma azt mondom, ha nem tanított volna meg arra, miként foglalkozunk ezekkel a dolgokkal, nem tudtam volna túlélni. Szóval, miközben kis híján megölt, elméleteinek köszönhetően ugyanakkor megmentette az életemet. Én lettem az erősebb, mert javamra tudtam fordítani a tudását. Anyám mindenfajta párbeszédet elutasított. Igazán sosem kért bocsánatot. Fel sem fogta, mit tett. Hazudott, mikor azt mondta nekem: „Sajnálom.” Másoktól tudtam meg, hogy még 15 évvel a Stettbacher- epizód után is igyekezett befeketíteni a hátam mögött.

UB: *Mások előtt?*

MM: Mindenki előtt.

UB: *Mindenki előtt?*

MM: Igen (...) megpróbáltak kicsinálni a neurózissal. Ez történt Stettbacherrel, s ez szerintem újrajátszása, ismétlése mindannak, amit otthon éltem meg. Stettbacher nem sokban különbözött zsidógyűlölő apámtól. Attól való félelmében, hogy lebuktatom, minden eszközzel támadott, hogy anyámat ellenem fordítsa. Sikerült neki.

UB: *Mégis azt mondja, hogy anyja, elméletein keresztül, akaratlanul a segítségére volt.*

MM: Gondolhatja, milyen figyelmesen tanulmányoztam az első könyveit. És sikerült megértenem. Érdekes, ahogy mindvégig azt tanácsolja mindenkinek, hogy a szüleivel való kapcsolatban szálljon síkra ellenük, a saját fia kivételével. Nekem tilos volt élnem ezzel a tudással. Úgy éreztem magam, mint Éva a Paradicsomban, akinek a kígyó felkínálja a tudás almáját. Érti, mire gondolok? Istennek hála, beleharaptam az almába. Számomra a könyvek jelentik a tudás almáját, Goethe Mefisztójának jelképes megfelelői, belőlük merítettem a tudást, amivel azután kiboríthattam mindezt a szemetet. A valósággal való szembenézés olyan, mint a kiüzetés. Hát én azt mondom, nem bánom, hogy hátra kellett hagynom az édenkertet. Szembesítettem anyámat ezzel a tudással. A könyvem tulajdonképpen ezt viszi tovább. Nem a bosszú jegyében áll. Mindig hangsúlyozom, hogy csupán alkalmazom az elméleteit. Ezért játszik szerepet a csend falának ledöntésében⁵. Tabu volt a fiú számára anyja elméleteinek személyes alkalmazása. Ennek terhétől szabadulok meg a könyvvel. Segít rátalálni a szabadságra. Olyanná lettem általa, mint bárki más, akinek szabad saját akaratát akarnia, mi több, beszélhet is róla.

UB: *Végre.*

MM: Pontosan. Így azután tiszta lelkiismerettel tarthatok igényt anyám szellemi örökségére. Az enyém, mert ismerem, mert elképzeléseiről pontosan tudom, mit jelentenek. De sok olvasót zavarba hozok ezzel, nem tudnak az én nézőpontommal mit kezdeni. „Ha nem áll bosszút, akkor most mi van? Megbocsátott talán? Miről beszél ez?” Nem értik a lényegét. Az a fontos, hogy vizsgáljuk meg a történetünket, ahogyan megéltük,

---

⁵ Alice Miller egyik könyvének címére tett, alighanem erősen ironikus, utalás.

törődünk ennek valóságával. Hogy legyen bátorságunk látni. Nem a bosszúról van szó, hanem arról, hogy elkezdjük megérteni, amit nem lehetett, mert nem volt szabad. Én ezt teszem. Persze, haragszom a szüleimre. Meg vagyok bántva. Duzzogok. Mittudomén. Fáj, hogy így bántak velem, hiszen én erre semmivel nem szolgáltam rá.

UB: *Persze, hogy nem.*

MM: Mindig is szerettem őket. Láthatja, nem vagyok gyűlölettel teli, vagy agresszív irántuk. Egyszerűen csak érintett vagyok, aki annál közelebb jut az optimális érzelmi távolság megtalálásához, minél többet foglalkozik a törtétekkel. Mióta ráébredtem, hogyan fosztott meg anyám a saját tudásomtól, ezt a felismerést alkalmazom a terápiás munkám során, ami sosem volt eredményesebb. Megszabadultam az örökös lelkipurdalástól, már nem rettegek, hogy rossz színben tüntethetnek fel. Tudom, mire vagyok képes, tisztában vagyok, mit hoztam létre, és látom, hogy működik.

UB: *Könyvében beszél arról, mit jelent a szülőfigurákkal dolgozni odabent. Ez messze esik a szülők támadásától.*

MM: Így van. Nem hiszem, hogy a szülők ellen fordulni önmagában bárkin segítene. Meg sem értik, vagy kereken visszautasítják a vádakát. Végére is, nekem kell úgy megszervezni a belső világomat, hogy képes legyek a jelen valóságában a szüleimtől függetlenül létezni. Ez a legfontosabb. A saját világomban önállóan kell tudnom cselekedni. Nincs szükségem dependens kapcsolati minták beépítésére, de még mennyire, hogy nincs. Az önállóság pedig mindenekelőtt a szülőfiguráktól való függetlenséget jelenti. Amikor kapiskálni kezdjük, mennyire rabja maradhat valaki felnőttként is gyermeki függőségei világának, akkor az is feldereng, hogy nem vagyunk a szabad akarát bajnokai. Amikor saját, egykori nyomorúságos szülő-gyerek kapcsolati mintáimat elkezdem másokra vetíteni, s úgy viselkedem mint egy kisgyerek, annak nem nehéz elképzelni a következményeit. Ezt látjuk mindenfelé, ha körülnézünk.

UB: *Újrajátszuk a múltat.*

MM: Naná. **UB:** Ön tulajdonképpen azt állítja, hogy későbbi életében az anyja is a saját háborús élményeit játszotta újra. **MM:** Inkább úgy fogalmaznék, hogy nem megismételte, hanem újratereztette, folytatta őket. Számukra én képviseltem mindazokat, akiket apámmal közösen elárultak. Én lettem az az elárult zsidó. Zsidó családban nőttem fel, de a zsidóság számára elborzasztó történelmi körülmények között. Közel jártunk a teljes megsemmisüléshez. Azzal, hogy nyíltan merek szólni arról, milyen destruktívan bánhatnak a Holokauszt túlélői a saját gyerekeikkel, s hogyan éltem át magam is, akkor megtörök egy tabut, áthágok egy erős tilalmat. Mert erről nem szabad beszélni.

UB: *Túl nehéz.*

(...)

UB: *Tervezi a könyv angol kiadását?*

MM: Igen. Ha elkészül a fordítás, kijöhet Angliában és talán Amerikában is, a kiadók érdeklődésétől függően. A német kiadómmal kell megegyezniük.

UB: *Még egy kérdés, hogy egy dologban világosan lássunk. Említette (...)*

MM: Megpróbáltam eltitkolni a halálát, igen. Várni akartam vele egy hetet. De megtudtam a barátjától, hogy a Spiegel készül interjút készíteni vele április 16-án. Anyám 14-én halt meg. Végül felhívtam őket a hírrel.

Kétségbeestek, „az istenért, mit fogunk most csinálni!” Nagyon kellett nekik az anyag. Úgyhogy azt mondtam nekik, gyerünk, én is meg tudom csinálni.

UB: *Értem.*

MM: Mondtam, hogy úgyis beszéltünk volna. „Oké, tényleg menni fog?” „Persze”, mondtam, „60 éves vagyok, harminc éve dolgozom terapeutaként. Számos könyv írásánál bábáskodtam. Értem a dolgomat.” „Rendben, az újságíró keresni fogja”, mondták, de azért meglehetősen szkeptikusak voltak. Eljöttek a rendelőmbe, belevágtunk. Negyedóra múlva kerekén közölték, hogy ezer éve nem csináltak ilyen jó interjút. Kezdett leesni nekem a dolog. Mit hordhatott anyám össze nekik rólam? Valószínűleg annyi képtelenséget, hogy teljesen idiótának hittek. Világossá vált, mennyit hazudott a hátam mögött.

UB: *Tisztázzunk még valamit. Azt állítja, hogy az anyja sosem volt terapeuta?*

MM: Nem, nem. 1979-ig pszichoanalitikusként működött. Ami annyit tesz, hogy 25 év alatt volt öt páciense. Ez aztán eredményesség! Aztán tartott szupervíziót is. De ez sem lehetett sokkal jobb abból kiindulva, hogy a keze alól kerültek ki Zürich legrosszabb analitikusai.

UB: *Merész állítás. Milyen értelemben?*

MM: Borzasztó rugalmatlanok voltak. Hallott valaha Lacanról?

UB: *Igen, de csak ...*

MM: Lacan és követői! A pszichoanalízis legmerekvebb bagázsa. Mi sem lehetne rosszabb. Számukra nem létezett Winnicott, Bowlby, Kohut, senki más a világon. Gondolom, olvasott valamennyit Lacantól.

UB: *Nem túl olvasmányos.*

MM: Akkor hát ismeri. Aki két oldalnál tovább bírja, jobb, ha sürgősen felkeres egy terapeutát. Nevetséges az egész. (...)

Valaki elmesélte egyszer, milyen volt szupervízióban anyámnál. „Rengeteget tanultam tőle. Az édesanyja olyan kreatív. Csodálatos.” „Mi benne a csodálatos?” „Mások nem értik, miről szól ez az egész. De ő... a mondandóm feléig sem jutottam, már bele is kezdett.” „Mibe?” „Megosztotta a fantáziáit, s amit ezen keresztül meg tudott ragadni, az nagyszerű volt. Felszabadító.” „Elemezte az eseteket?” „Azt nem. Az életrajzi adatokkal és a fantáziáival dolgozott.” Szóval az egész csak nárcisztikus alkalom volt számára. Ezt pedig ismertem a saját tapasztalataimból.

(...)

Úgyhogy két lehetőségem maradt. Jóvátehetetlenül megkeseredem, vagy dolgozni kezdek rajta. Mert amikor eltölt a keserű gyűlölet, elvesztegetem az életemet. De ha beszélek róla, ahogyan most is teszem, elevenebbnek érzem magam, tudom, mi az igazság, tudom, ki vagyok. Ilyenkor érzem magamban az erőt, hogy megküzdjek a valósággal, hogy a jelenben úgy élhetek, ahogy akarok. És ez nagyon jó. Ezt szeretném továbbadni másoknak. Hogy az ember, ha foglalkozik vele, képes lehet lerázni és maga mögött hagyni a legszörnyűbb rabság béklyóját is. Anyám első könyve Amerikában *A gyermekkor börtöne* címmel jelent meg. Nem tetszett neki.

UB: *A gyermekkor börtöne?*

MM: Egyáltalán nem tetszett neki. Sértette, de nagy sikert aratott vele.

UB: *Az jutott eszembe, hogy az Ön gyermekkor börtön volt.*

MM: Ő börtönzött be. Jó oka volt annak, hogy telibe találta a cím.

UB: *Milyen lehetett az ő gyermekkorá? Aligha lehet kideríteni.*

MM: Kié?

UB: *Alice Milleré.*

MM: Anyámnak nagyon nehéz gyermekkorá volt, de birkózott vele. Az ortodox Judaizmus világát fojtogatónak érezte. Kisgyermekként megküzdött önmagáért, képes volt megrajzolni és őrizni a határait. A háború alatt aztán mindent meg kellett tagadnia. Ez az ő tragédiája. Hogy nem lehetett zsidó. Sosem láttam annak.

UB: *Ő annak tartotta magát?*

MM: Az ő traumája a háborúból fakadt, hogy csak mert zsidó, fel kellett adnia mindent, ami gyermekként az önazonosságot jelentette számára. Nyilvánvaló, hogy a háború nélkül a mi kapcsolatunk is teljesen máshogy alakul. Akkor képes lett volna támogatni lázadásaimban. Nem lett volna egy náci felesége. De nem tehetett mást. Az a férfi üldözte őt. Aztán beleszeretett, és nem engedte futni. Sosem tudott megszabadulni tőle. Folyton az én fejemhez vágta: „Te nem foglalkoztál az apáddal. Olyan vagy, mint ő.” Az apámat látta bennem, a náci. Úgyhogy az utolsó 15 évben igazi náci vá lettem. Vagy, mint Stettbacherrel is, anyám volt a kápó. A náci apámnak meg egyszerűen én voltam a házi zsidó.

Ilyen volt az életem. Csoda, hogy nem váltam mazochistává, akit mindenki gyötörhet, se náci vá vagy tömeggyilkossá, aki másokkal kegyetlenkedik. Azt gondolom, hogy könyvem nem kezdet, ellenkezőleg, egy hosszú folyamat eredménye. Arról tanúskodik, hogy nem lettem üldözö, se áldozat. Könyvem annak elbeszélése, miként szabadultam meg a felkínált szerepek csapdájából. Én írtam a könyvet, Martin Miller, aki nem „náci”, nem „zsidó”. Erre büszke vagyok. Ez a fontos ebben az egész történetben, hogy lerázhatjuk magunkról a címkéket, a kényszerű szerepeket és eljuthatunk önmagunkhoz. Ezzel visszakanyarodtunk Alice Miller tanításához, amely szerint a hamis szelf az igazi kolonializálásával jön létre. Hát én kiűztem a megszállókat.

UB: *Sikerrel járt. Köszönöm a hosszú beszélgetést.*

Fordította: Mislai Attila

Contemporary Psychotherapy Volume 7 no 1 Summer 2015.

<http://www.contemporarypsychotherapy.org/volume-7-no-1-summer-2015/interview-martin-miller/>